

PODGORICA pri Ljubljani

Arheološko najdišče Podgorica je še eno v nizu novih odkritij na trasi avtoceste. Deloma pogozden teren v širšem ravninskem področju vzhodno od Ljubljane med naselji Pšata, Dragomelj in Podgorica se je umestil v arheološko karto jeseni leta 1999. Takrat so se pričela gradbena dela na avtocestnem odseku Šentjakob-Blagovica in pri odzvoju humusa je Draško Josipovič prepoznal železnodobno grobno strukturo ter v odstranjenem sloju našel več bronastodobnih najdb. V naslednjih dveh letih so sledila obsežna izkopavanja na površini dveh hektarjev znotraj cestnega telesa v dolžini 360 metrov do desnega brega reke Pšate (sl. 1). Z zaključkom terenskega dela raziskav v maju 2001 je bil teren sproščen za nadaljnjo gradnjo, ki je do tega časa že zaključena in preko raziskanega terena je speljan promet iz Ljubljane proti Štajerski. Onstran Pšate so sočasno potekala izkopavanja podobnega obsega na Dragomlju, ki ga z našim najdiščem povezuje kronološko primerljiv inventar.

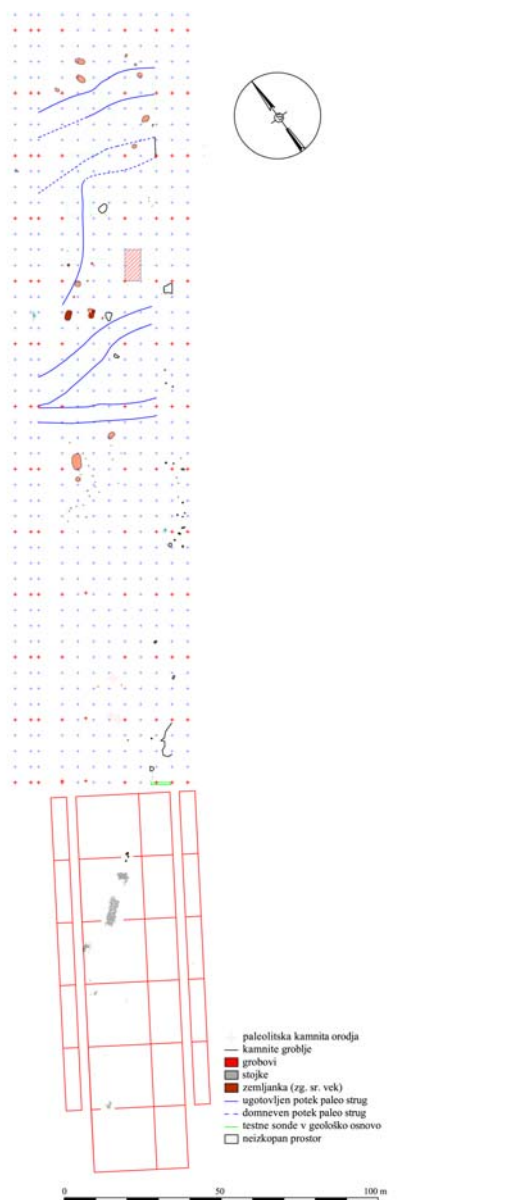
V prispevku predstavljamo gradivo iz edine zgodnjesrednjeveške zemljanke, za začetek pa se najprej ozrimo na kulturno stratigrafski okvir celotnega podgoriškega najdišča (sl. 2).

Dogajanja v arheoloških dobah v Podgorici je v veliki meri narekovala voda. Na več mestih smo odkrili paleokotanje naravnega izvora, po katerih so se sočasno s poselitvijo ali v vmesnih obdobjih prebijali vodotoki. Ob njih so se formirali naselbinski sklopi in grobne strukture. Paleoreliefna dinamika je bila z naknadnimi nanosi v veliki meri zabrisana. V sodobnih časih se je zarasel gozd, ki v zadnjih 180 let ni bistveno spreminjal obsega (Franciscejski kataster, 1825. Arhiv Slovenije). Na najdišču sledimo več naselitvenih faz od najstarejše paleolitske do zgodnjesrednjeveške. Pojavljale so se v skoraj istih nivojih v težko ločljivih depozitih peščenih in ilovnatih površinskih ter lateralnih nanosov.

Slika 1: Pogled proti osrednjem delu najdišča z jugozahoda

V osrednjem delu terena se je ohranil otok psevdogleja, vrh katerega je bil posejan z nekaj paleolitskimi orodji izdelanimi v nakovalski (clactonienska) tehniki ter razbitinami. Luminiscenčne analize sedimenta to dogajanje datirajo v čas med 71 000 in 180 000 let pred sedanjostjo. Luminiscenčno analizo je s posredovanjem Tomaža Verbiča opravila Shanon A. Mahan iz USGS, Luminiscence Dating Laboratory, Denver CO. Ker se je sloj nahajal pod nekdanjimi gozdnimi tlemi ni izključena možnost kontaminacije vzorca z drevesnimi koreninami ali živalskimi rovi, tako da so realni datumi lahko tudi starejši.

Slika 2: Tloris raziskane površine v Podgorici z osenčenimi odkritimi strukturami in označeno pozicijo zemljanke (izdelal: Sašo Poglajen)

Naslednjo naselitveno fazo predstavljajo posamične lončene najdbe in kamnita sekira iz eneolitika. V manjšem številu so razpršene na širšem področju, skoncentrirane pa v paleokoritu v skrajnem jugozahodnem vogalu raziskanega področja.

Najintenzivneje je bil prostor izrabljen ob zaključku bronaste dobe. Vsaj deset bivalnih objektov s preloma 2. v 1. tisočletje pr. n. š lahko predvidevamo na osnovi vkopanih stojk, kamnitih tlakov, shrambnih jam in najdb vsakdanjega uporabnega značaja. V obrobni predelih naselja sta takrat delovali livarska in lončarska delavnica. Prva, v skrajnem severovzhodnem delu, je izpričana z ostanki kurišča, kosi odpadne jalovine, dvema kamnitima kalupoma za ulivanje in vodnim zbiralnikom v poglobitvi paleokorita. Sled lončarske dejavnosti zahodno od naselbinskega dela je kamnita ploščad za sušenje gline in oblikovana, posušena pekva, pripravljena za žganje.

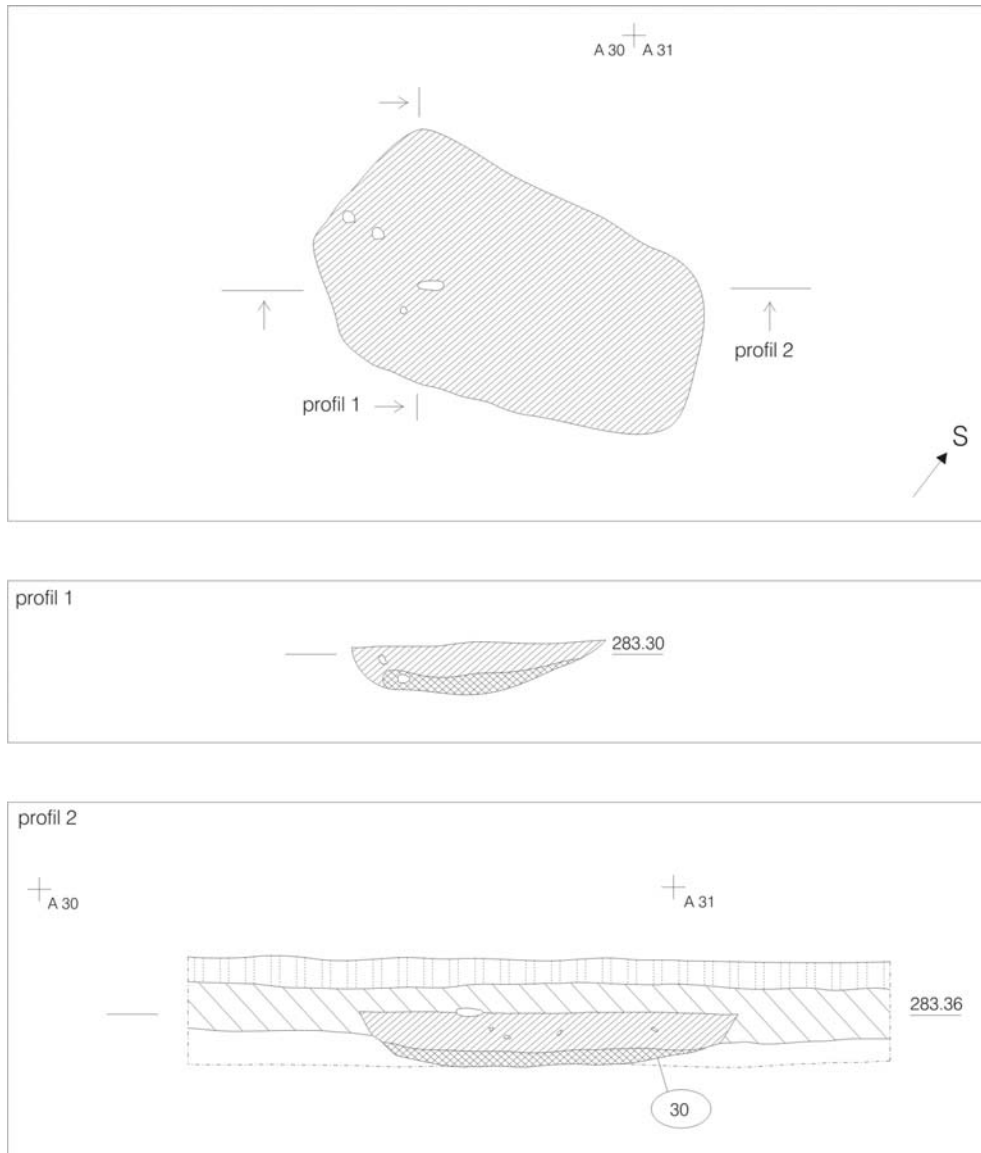
Slika 3: Lisa vkopa zemljanke pred praznjenjem

Po opustitvi naselja so teren ponovno odkrili v starejši železni dobi in ga uporabili kot grobišče. Izkopali smo dve večji ploščadi zloženi iz alohtonega kamenja v osi severovzhod – jugozahod, ob izteku obeh pa vkopane žgane grobove iz druge polovice 7. stoletja pr. n. št.

Po skoraj tisočletnem zatišju beležimo nekaj posamičnih najdb iz poznega rimskega obdobja (Konstantinov novec, bronasta tehtnica in odlomki lončenine), najmlajši materialni sledovi na najdišču pa izhajajo iz edine zgodnesrednjeveške zemljanke (sl. 3, 4).

Zemljanika (delovna oznaka SE 30) je bila vkopana v do 15 cm debelo peščeno plast, ki je prekrivala starejši kulturni horizont. Od ostalih vkopanih jam na najdišču se razlikuje tako po obsegu kot po obliki. Starejše, bronastodobne so praviloma vključene v stavbne enote saj se pojavljajo v sklopih s stojkami, ne presegajo 1,5 m² površine in so različnih oblik. Zemljanika je vkopana v osi vzhod-zahod, v tlorisu je pravokotna z zaobljenimi robovi s stranicama 3,05 m x 1,7 m. Ohranjena je bila do globine 0,40 m. V zgornjih dveh tretjinah polnila je bilo razsutih večina od 192 fragmentov lončenine ter več ožganih srednjevelikih ostrorobnih ožganih kamnov. Spodnji sloj je bil intenzivno žganinski. V naključno izbranem vzorcu (volumen 30 l) smo z vodnim izpiranjem dobili čez 1000 drobcev oglja, 42 koščkov

lončenine, 4 nedoločljive koščene luske in zrna rastlinskih ostankov. Med slednjimi sta dve peški plodova grmičaste rastline iz rodu brogovite (*Viburnum sp.*) in dve zrna muhviča (*Setaria*), ostali, nedoločljivi pa prav tako ne nakazujejo, da bi pripadali ostankom hrane. Ogromno količino razpadlega lesa na dnu vkopa si lahko razlagamo kot kurivo ali gradben les. Makroskopsko določitev organskih ostankov je opravila Meta Culiberg-Šercelj (Inštitut za biologijo pri ZRC SAZU).

- SE 1 - humus.
- SE 2 - peščena naplavinna plast z zabrisanimi mejnimi površinami.
- SE 30a - peščena plast pomešana z najdbami in ogljem.
- SE 30b - žganinsko polnilo na dnu zemljanke.
- SE 5 - mivkasta plast do geološke osnove.

Slika 4: Tloris zemljanke in profili s plastmi od površja do geološke osnove

Posodje je zelo fragmentirano (1-6; sl. 5), kar je predvsem posledica težke zbite prsti in slabše kvalitete žganja. S tem smo prikrajšani za oblikovni repertoar, obenem pa je okras ne glede na veliko število fragmentov prisoten le na redkih kosih, in sicer v obliki enojne valovnice ali glavničastega žlebljenja.

Slika 5: Fragmentiran lonec (DŠ PN 422) Foto: Marjan Grm

Osamljena zemljanka na podgoriškem najdišču vključno z gradivom, ki smo ga na podlagi ^{14}C datacije okvirno postavili v 1. polovico 7. stoletja, sama po sebi morda ne prinaša korenitih sprememb pri teoriji naseljevanja slovenskega prostora po obdobju preseljevanja ljudstev. Gledano v luči novih odkritij iz raznih koncev Slovenije, predvsem pa novih najdišč iz neposredne okolice, ki so predstavljena v pričujočem zborniku, in pri katerih so zaradi skromnejše materialne kultura te populacije najdišča težje ugotovljiva v površinskem zapisu, lahko novoodkrite lokacije razumemo kot znanilce številnejših bodočih odkritij staroslovanskih naselbinskih sklopov, kot smo jih predvidevali doslej.

Pri raziskavah na trasah avtocest, kjer so bile pripravljale detekcijske raziskave zelo obsežne, je do odkritja staroslovanskih objektov prišlo zahvaljujoč predvsem velikemu obsegu teh raziskav (prim. najdišča Spodnje Hoče, Dragomelj, Podgorica, Nova tabla).

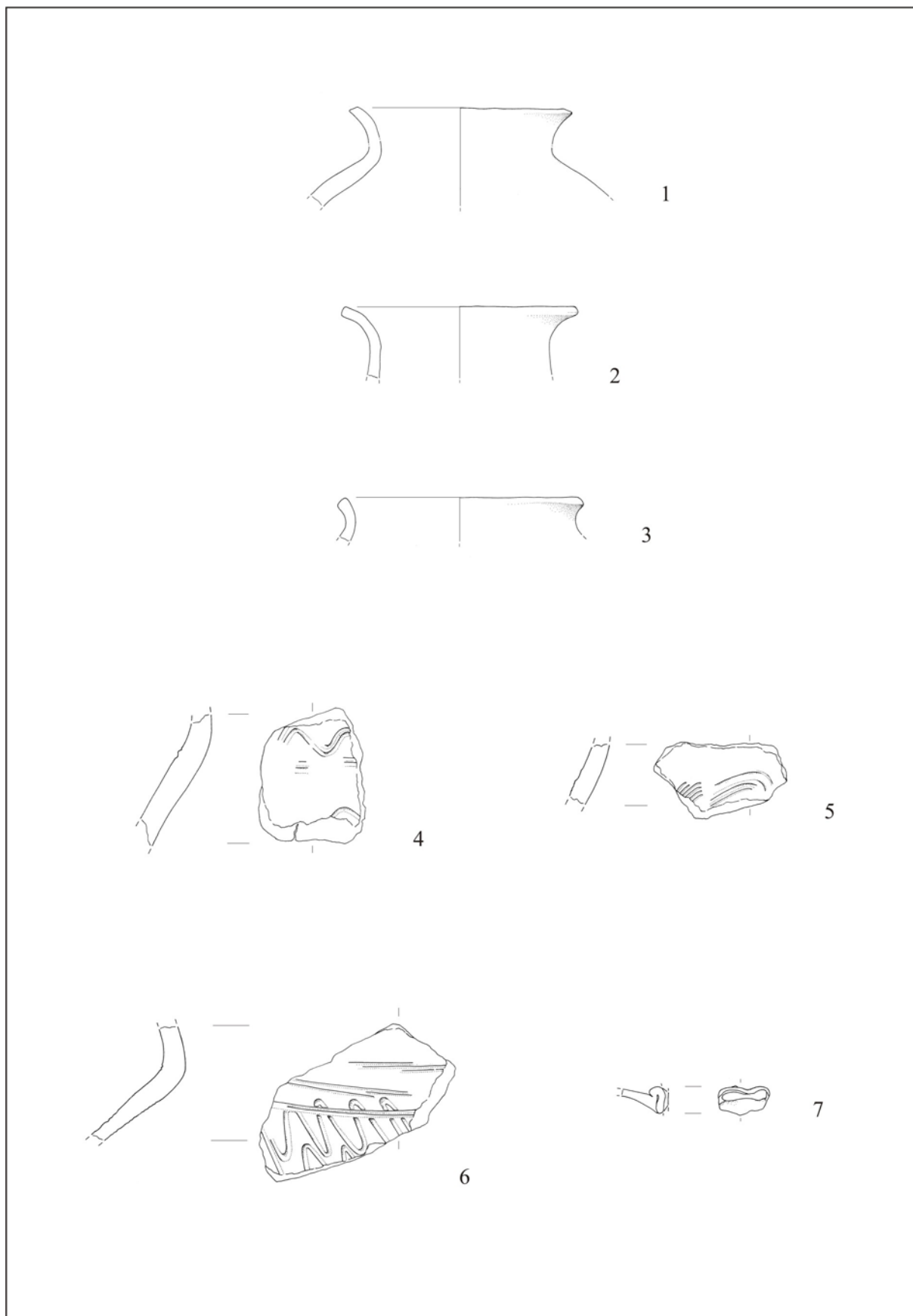
OPIS GRADIVA:

^{14}C BP 1452 \pm 32; Calibrated Age: AD 625; Leibniz Labor, Kiel

1 Σ ca AD 565-566, 582-586, 597-642

2 Σ ca AD 540-657

1. 4 odl. glinaste posode, lonec, ustje, ostenje; izdelava: prostoročna; barva: temnosiva do črna; površina: hrapava, notranja površina valovita; okras: horizontalni žlebovi; sestava: grobozrnata; mere: ustje-rek. pr. 11,6 cm, DŠ PN 321.
2. 1 odl. glinaste posode, lonec, ustje, ostenje; izdelava: prostoročna; barva: temnosivorjava; površina: hrapava; sestava: dodan grob kremenčev pesek;; mere: ustje-rek.pr. 12,3 cm; DŠ PN 418.
3. 1 odl. glinaste posode, lonec, ustje; izdelava: prostoročna; barva: temnosiva do črna; površina: luknjičava, delno zaglajena; mere: ustje-rek. pr. 12,8 cm; DŠ PN 419.
4. 1 odl. glinaste posode, ostenje; izdelava: prostoročna; barva: temnorjava do črna; površina: hrapava, rahlo luknjičava, notranjost valovita; okras: horizontalni žlebovi, valovnica; mere: vel. 5 x 3,5 cm; DŠ PN 322.
5. 1 odl. glinaste posode, ostenje; izdelava: prostoročna; barva: temnosivorjava do črna; površina: raskava, rahlo luknjičava; okras: valovnica; mere: vel. 4,5 x 2,5 cm; DŠ PN 421.
6. 1 odl. glinaste posode, lonec, ostenje; izdelava: prostoročna z dodelavo na vretenu; barva: temnosivorjava; površina: zaglajena, rahlo luknjičava; okras: horizontalni žlebovi, visoka valovnica, na notranji strani tik pod vratom sledovi izravnave z glavnikom; sestava: drobnozrnata s primesjo sljudemere: vel. 5,5 x 5 cm; DŠ PN 420.
7. 1 odl. steklenega ročaja; barva svetlozelenkasta; mere: 1,8 x 1,5 cm; DŠ PN 324.

T. 1: Podgorica, SE 30. 1-6 keramika; 7 steklo. M. 1-3=1:3; 4-7=1:2.